

TEMEL DEMOKRATİK DEĞERLER ÖLÇEĞİ: BİR ÖLÇEK GELİŞTİRME ÇALIŞMASI*

*Selçuk UYGUN***

*Gizem ENGİN****

ÖZET

Dünya’da ve Türkiye’de demokrasi, demokrasi eğitimi, demokratik değerler konuları son yıllarda oldukça önem kazanmıştır. Gerek mevcut durumun tespitine yönelik, gerekse bu konuların eğitim programlarındaki işlevliğini değerlendirmeye ilişkin çalışmalarda ya da değerler eğitime yönelik yapılmış bir çalışmanın sonuçlarını değerlendirmede ölçme aracı olarak kullanılabilecek araçlara ihtiyaç vardır. Bu çalışmada, temel demokratik değerlere ilişkin ortaokul öğrencilerine yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmek hedeflenmiştir. Bu amaçla geliştirilen deneysel form uzmanlara gönderilmiş, incelemeleri talep edilmiştir. Uzmanlardan gelen dönütler doğrultusunda formda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Oluşturulan 57 maddelik deneme formu 637 ortaokul öğrencisine uygulanmıştır. Uygulama sonunda elde edilen veriler analiz edilmiştir. Açıklayıcı Faktör Analiziyle (AFA) “adil olma”, “farklılıklara saygı”, “özgüven” ve “işbirliği” olmak üzere dört boyutlu ve toplam 34 maddeden oluşan bir yapıya ulaşmıştır. Analizlerde ölçeğin alt ölçekleri arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Analizler sonucunda faktörlerin birbiriyle anlamlı ve olumlu bir ilişki sergilediği görülmüştür. Alt boyutların temel demokratik değerler olarak adlandırılan yapının bileşenleri olduğu ve bunların birlikte bir üst yapıyı oluşturduğu ikinci düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) sonuçlarıyla anlaşılmıştır. Modelin uyum iyiliği indeksleri kabul edilebilir düzeydedir. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) sonuçları da Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) sonuçlarını doğrulamıştır. Ölçeğin tümü için elde edilen iç tutarlılık katsayısı ise .84 olarak belirlenmiştir. Çalışmanın sonunda ortaokul öğrencileri üzerinde kullanılabilecek temel demokratik değerlere yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçek oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değerler Eğitimi, Demokratik Değer, Demokratik Değerler Ölçeği

* Bu çalışma “Türkçe ve Beden Eğitimi Öğretim Programları ile Bütünleştirilmiş Değer Eğitimi Programının Etkililiği” başlıklı tez çalışması kapsamında ÇOMÜ BAP Koordinasyon Birimi tarafından desteklenerek gerçekleştirilmiştir.

Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, El-mek: selcukuygun17@gmail.com

*** Arş. Gör. Dr. Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği, El-mek: gizemozen@hotmail.com

BASIC DEMOCRATIC VALUES SCALE: A SCALE DEVELOPMENT STUDY

ABSTRACT

In Turkey and in the all world democracy, democracy education and democratic values has become extremely important issues. There is a need for tools that can be used as a measurement tools both for the identifying the current situation and for the studyings towards evaluating the operability of these topics in educational programs or the evaluation resultsof any studyings that is made for values education. The purpose of this study is to develop a reliable and valid scale about basic democratic values for secondary school students. With this aim, the draft form was sent to experts in order to get their opinions. Based on expert's feedback, the draft form was revised. 57-item draft form was administered to 637 volunteered scondary school students, and the data were analyzed. Through, exploratory factor analysis (EFA), a construct with 34 items and 4 factors, namely "Fairness", "Respect for differences", "Self-confidance" and "Cooperation"was achieved. The relationship among subscales was tested and a significant positive relationship was found. By the analysis it was seen that subscales were the dimension of a construct named basic democratic values competence. It was determined that fit indexes of the model were high. Confirmatory factor analysis (CFA) also comfirmed the results of EFA. The Crombach's alpha value fort the scale was found to be .84. At the end of the study, a reliable and valid scale about basic democratic values for secondary school students has been established.

Key Words: Value, Values Education, Democratic Values, Democratic Values Scale.

Giriş

Eğitimde ilgi odağı, toplumda meydana gelen değişimler yüzünden öğrenmeye doğru kaymıştır. Demokratikleşme ve insan haklarındaki gelişmeler öğrenme alanında da demokratikleşmenin yerleşmesine yol açmaktadır. Bu amaçla kişinin ilgi, yetenek ve tercihlerine odaklanma önem kazanmaktadır. Alternatif eğitim programlarının oluşturulması, okul çeşitliliğinin artması ve öğrenmenin bireyselleşmesinin sağlamaya çalışılması bu amaca yönelik adımlardır (Genç ve Eryaman, 2007). Değişen eğitim paradigmlarında temel öğrenin "birey" olduğu görülmektedir.

Bireylerin öğrenme sürecinin sonucunda neleri bileceği, neleri anlayacağı ya da neleri yapabileceği öğrenme çıktıları olarak ifade edilir. Bu çıktılar bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alana yöneliktir. Ancak okullarda bilişsel öğrenmelerin öncelikli olduğu, kısmen devinişsel öğrenmelere önem verildiği, duyuşsal öğrenmelerin ise gereği kadar yer almadığı görülmektedir. Bunun en önemli nedeninin duyuşsal öğrenmeleri değerlendirmedeki zorluk olduğu düşünülmektedir (Aydın, 2012; Yüksel, Bağcı ve Vatansever, 2013).

"Duyuşsal özellikler; bireye kazandırılmak istenen değerler, duygular, tercihler, ahlaki kurallar, istek ve arzular, güdüler ve yönelimler" olarak tanımlanmaktadır (Bacanlı, 2006, s. 14). Duyuşsal özellikler arasında sıralanan değer, bir durumu diğerine tercih etme eğilimidir. Değerler davranışlara kaynaklık ederler ve davranışları yargılamaya yararlar. İnsanların neyi önemli

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

gördüklerini tanımlarlar ve isteklerini, tercihlerini şekillendirirken arzu edilen ya da arzu edilmeyen durumlara gösterge olurlar (Erdem, 2003).

Değerler, sosyal bilimlerin alanında ilgi çekmiş ve çekmekte olan konular arasında yer alır. Bu ilgi, pek çok sosyal bilimcinin değerleri, insan davranışını açıklamada önemli görmeleri sebebiyle ortaya çıkmıştır. Sosyo-ekonomik gelişmelerin kaçınılmaz sonucu olarak ortaya çıkan yeni toplumsal düzenlemelerin uygun şekilde yürümesi, bireylerin sahip oldukları değerlerin bu düzenlemelerle uyumlu olmasıyla ya da örtüşmesiyle ilişkilidir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000).

Değer kavramı son dönemde üzerinde çok fazla durulan ve akademik anlamda oldukça fazla çalışma yapılan konulardandır. Gerek eğitim-öğretim programları, gerekse ders kitapları aracılığıyla değerlerin öğretilmesi konusu birçok dönemde olduğu gibi günümüzde de üzerinde ısrarla durulan konulardandır (Özkan ve Soylu, 2014, s. 1255). Eğitim, toplumun ideale yönelik gerek evrensel gerekse kültüre özgü geleneksel değerler sistemini bireylere iletmede önemli rol oynamaktadır. Okulların, önemli görevi kültür aktarımında okul programında açık olarak belirtilen veya belirtilmeyen değerleri öğretmek, öğrencileri belirlenen değerler doğrultusunda hayata hazırlamak, ahlaki gelişimine katkıda bulunmak, karakterini ve benlik algısını olumlu yönde etkilemektir. Bu yüzden bireyin belirli değerlerin farkına varması, yeni değerler üretmesi, benimsemesi ve içselleştirerek davranışları ile sergilemesi başlı başına bir eğitim ve eğitici sorumluluğudur (Cihan, 2014, s. 435).

Türkiye’de bireylere kazandırılmak istenen değerlerden birisi “demokrasi”dir (Aydın, 2012; Yüksel, Bağcı ve Vatansever, 2013). Demokrasi, “Halkın egemenliği temeline dayanan yönetim biçimi, el erki, demokratik” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2014). Demokrasinin üzerinde hayat bulduğu demokratik değerler ise, demokrasinin yaşama, insana, olaylara ve genel olarak tüm varlıklara bakış açısını yansıtan yönünü ifade eder. Demokratik değerlerin tam bir listesini çıkarmak mümkün değildir. Ancak ilgili alan yazında insan haklarına saygı, eşitlik, özgürlük, katılma, uzlaşma, serbest tartışma ortamı, açıklık, hoşgörü, çoğulculuk, farklılaşma, hukuk devleti, sosyal devlet, şiddetten kaçınma, eleştirel düşünme ve ifade etme özgürlüğü gibi değerler üzerinde fikir birliği olduğu görülmektedir (Yeşil ve Aydın, 2007; Yeşil, 2002).

Gökçe (2005), demokratik siyasi bir sistemde eğitimin en önemli işlevinin, insan zihninde demokrasi düşüncesini geliştirerek, demokrasiyi insanın doğal bir davranış ve düşünce biçimi haline getirmesi olduğunu belirtmektedir. Ona göre, demokratik eğitim, insanların sınıf, ırk, cinsiyet, düşünce farklılığına göre değil, bireysel kavrama gücüne dayalı olarak düzenlenen eğitimidir. Kepenekçi (2004, s. 33), demokratik eğitimi, programları ve yöntemleri demokrasinin dayandığı temel ilkelere göre saptanan; eğitim öğretim çalışmalarında, öğretmen-öğrenci ilişkilerinde, eğitsel etkinliklerde öğrencinin birey olarak değerine ve bütünlüğüne, birlikte çalışmaya, karşılıklı saygıya, hoşgörüye ve kişiliğe değer ve önem veren eğitim olarak tanımlamaktadır (aktaran: Kıncal ve Uygun, 2006, s. 32). Ancak böyle bir eğitimle “demokratik düzenin” devamlılığı sağlanabilir. Çünkü, böyle bir eğitim, bağımsız, dünyaya bakışında sorgulayıcı ve çözümleyici olan ve demokrasinin kuralları ile uygulamalarını bilen yurttaşların yetişmesini sağlar (Karakütük, 2001). Bu yurttaşlar, farklı düşüncelere ve çoğunluğa saygı duyarlar, hoşgörülü, adil davranırlar, kendilerine güvenirlir, düşüncelerini içtenlikle ifade edebilirler. İnsanlarla işbirliği yapabilirler. Eleştirilerinde yapıcıdırlar. Eleştirilmeye ve gelişime açıktırlar. Bu sebeplerden dolayı, demokratik değerlerle donatılmış bireyleri yetiştirmek kuşkusuz çok önemlidir.

Demokratik değerler demokrasinin işlerlik kazanması için bireylerin sahip olması gereken değerler olarak tanımlanabilir. Demokratik değerler konusunda net bir sıralama olmamasına rağmen Kıncal ve Işık (2003), yaptıkları alan yazın taraması sonucunda eşitlik, yaşama saygı, özgürlük, adalet, iyiyi arayış, işbirliği, özgüven, hoşgörü, duyarlılık, sorumluluk, farklılıkları kabul,

güvenlik, barış, gelişim, mükemmellik, etkililik şeklinde bir sıralama yapmışlardır. Bu değerlerin kazandırılmasında değerler eğitimi önemli bir rol üstlenir.

Çağlayan (2006, s. 91)’a göre değerler eğitimi, eğitimin vazgeçilmez amaçlarından biridir. “Değerler eğitimi, bireysel kimliğe yeni kazanımlar sağlar, kurumsal kimliğe anlam kazandırır ve insanın önemini öne çıkarır. Bu eğitimle karakterli, ahlak sahibi, dürüst bireyler yetiştirilmek istenir”. Kirschenbaum’a (1995, s. 14) göre, değerler eğitiminin doğasında diğerlerine yardımcı olma vardır. Daha geniş anlamda eğitim kurumları oluşturulan bilgi, beceri, tutum ve değerlerin aktarılması vasıtasıyla diğer bireylere yardım etmeye çalışır. Değer eğitiminin iki hedefi vardır. Birinci hedef, insanların, özellikle genç insanların anlamı olan, eğlenceli ve daha tatmin edici bir hayat yaşamalarını sağlamaktır. Burada her zaman mutlu olan bireyler kast edilmemekte; hayatın içindeki zorlukların, engellerin farkında olan ve bunlara deneyim olarak bakabilen bireylerden söz edilmektedir. İkinci hedef ise, toplumun ürünlerine katkı sağlayan, diğer canlıları önemseyen ve onların haklarına saygı duyan, sosyal yapılandırmacı bireyler yetiştirmektir. Böyle bir eğitim almış bireyler, hem kendinin hem de toplumun mutluluk ve refahına katkı sağlayarak toplumda bir barış ve huzur ortamı yaratır. Bunun yanı sıra öğrencilerin iyilik göstermesi ve akademik başarılarında da gelişme sağlamasına değerler eğitimi katkı sağlayabilir (Toomey, 2010, s. 33). Değerler eğitimi bireylerin kendi ahlaki kodlarını geliştirmelerini ve diğer insanların ahlaki kodları ile ilgilenmelerini sağlar. Bireyin öz saygısının oluşumunu destekler, adalet, doğruluk, dürüstlük gibi olağan değerlere saygı duymasını sağlar. Sosyal sorumluluk hissetmesini ve kendi kararlarını değerlendirebilmesine yardımcı olur (Stephenson ve diğerleri, 1998). Değerlerin öğrencilere kazandırılmasında resmi programların etkililik düzeyinin artırılması için özellikle öğretim programlarında değerlere ve bununla ilgili olan duyuşsal boyuta daha fazla ağırlık verilebilir (Yeşilyurt ve Kurt, 2012, s. 3267).

Değerlerin ne derece kazandırılıp kazandırılmadığının belirlenmesinde anket, görüşme, gözlem gibi tekniklerin kullanılması ile mevcut durumun tespit edilmesi, alternatif değer kazandırma uygulamalarının geliştirilmesi ya da mevcut değerler eğitimi programlarının düzenlenmesi gerçekleştirilebilir (Uygun, 2013). Bu çalışmada, bu amaçla alan yazında geçen temel demokratik değerlerden adil olma, işbirliği, özgüven, farklılıklara saygı değerlerini kapsayan bir ölçek geliştirilmiştir.

Yöntem

Temel Demokratik Değerler Ölçeğinin geliştirme çalışmasının hangi aşamalarla yürütüldüğü ve çalışma grubunun özellikleri aşağıda sunulmuştur.

Çalışma Grubu

Bu çalışmada İzmir ilinde yer alan 7 ortaokulda öğrenim gören toplam 637 ortaokul öğrencisi ile çalışılmıştır.

Ölçeğin Geliştirilmesi

Ölçek geliştirmenin ilk aşamasında ortaokul seviyesinde öğrencilerin sahip olması beklenen temel demokratik değerlere ilişkin alan yazın taraması yapılmıştır. İlgili alan yazın incelenerek, ortaokul seviyesinde demokratik değerler içerisinde yer alması gereken 4 boyut belirlenmiştir. “Farklılıklara saygı”, “adil olma” boyutlarına yönelik 15’şer, “özgüven” boyutuna ilişkin 14 ve “işbirliği” boyutuna ilişkin 13 madde olmak üzere toplam 57 madde oluşturulmuştur. Bu maddeler konu alanında çalışan biri sosyal psikolog, biri ölçe ve değerlendirme, biri değerler eğitimi alanında çalışmış eğitim psikoloğu, biri psikoloji ve üçü program geliştirme alanında çalışan toplam 7 uzman tarafından incelenmiştir. Uzmanlardan formu; maddelerin ilgili değeri yansıtmı düzeyi, maddelerin ifade ediliş şekli, formun görünüş geçerliliği açısından incelemeleri

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

talep edilmiştir. Uzmanların formun görünüş olarak uygunluğu ve maddelerin boyutlara ait olduğu konusunda hem fikir olduğu görülmüş ancak bazı maddelerin ifade edilişlerinin değiştirilmesi konusunda getirilen öneriler olmuştur. İlgili maddeler uzmanların önerileri doğrultusunda düzenlenmiştir. Bu çalışmanın ardından 57 maddelik bir deneme formu oluşturulmuştur. Katılımcılardan, “Kesinlikle Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum”, “Kesinlikle Katılmıyorum” arasında değişen 5’li likert tipi bir ölçek üzerinde kendi algılarını ifade etmeleri beklenmiştir.

Verilerin Toplanması

Oluşturulan deneme formu, araştırmacılar tarafından 721 ortaokul öğrencisine uygulanmış sağlıklı cevaplayan 637 öğrencinin cevapları dikkate alınmıştır.

Verilerin Analizi

Deneme formuna sağlıklı yanıt veren 637 öğrencinin cevapları doğrultusunda ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Araştırma kapsamında faktör analizinin yapılabilmesi için gerekli görülen örneklem büyüklüğü incelenmiş, çalışma grubu yeterli görülmüştür (Brayman ve Cremer, 2001’den aktaran Tavşancıl, 2002). “Temel Demokratik Değerler Ölçeği” nin yapı geçerliliğini belirlemek için Varimax Döndürme ile temel bileşenler analizi kullanılarak Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. Analizde faktör yükleri en az .30 olarak belirlenmiştir (Büyüköztürk, 2009). Ölçeğin alt boyutları ve toplam güvenirlikleri için Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Ayrıca AFA ile ortaya konulan yapının test edilmesi için Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde “Temel Toplumsal Değerler Ölçeği” geçerlik güvenirlik çalışmalarına yer verilmiştir.

Geçerliğe İlişkin Bulgular

Ölçeğin yapı geçerliliğini ortaya koymak ve maddelerin faktör yüklerini belirleyerek boyutlandırabilmek amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizine başlamadan önce verilerin uygunluğunu saptamak üzere Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Sphericity testi hesaplanmıştır. KMO değeri .843 bulunmuş ve Barlett testi sonucu ise ($\chi^2=4147.97$ $p=0.000$) anlamlı çıkmıştır (George ve Mallery, 2001).

AFA sonucunda ölçeğin özdeğeri 1’den büyük 4 faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu dört faktörün açıkladığı toplam varyans % 33.84 ’tür. Faktör yükü .30’un altında olan maddeler çıkarılarak analiz tekrarlanmış ve faktör sayısı alan yazın dikkate alınarak araştırmanın amacı kapsamında dört ile sınırlandırılmıştır. Tabloda özellikler verilmiştir.

Tablo1 : Ölçek Maddelerinin Faktör Yükleri

	Faktör 1		Faktör 2		Faktör 3		Faktör 4		t* **
Madde	AFA	DFA	AFA	DFA	AFA	DFA	AFA	DFA	
M10	.63	.55							13.90
M1	.63	.81							16.69
M14	.60	.67							15.52
M5	.58	.81							16.70
M17	.56	.69							15.67
M6	.54	.67							15.51
	Faktör 1		Faktör 2		Faktör 3		Faktör 4		t* **

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/ 5 Spring 2014

Madde	AFA	DFA	AFA	DFA	AFA	DFA	AFA	DFA	
M27	,46	.75	,34						16.24
M20	,43	.79							16.55
M29	,42	.82							16.82
M25	,38	.81							16.74
M32			,63	.61					14.10
M31			,62	.70					15.31
M33			,60	.58					13.71
M8			,58	.79					16.28
M26			,56	.67					14.97
M11			,46	.58					16.64
M19			,43	.55					16.84
M21			,39	.90					17.23
M28			,37	.92					17.31
M22					,80	.24			5.18
M2					,53	.79			16.56
M3					,51	.90			17.35
M34					,51	.75			16.26
M7					,49	.83			16.93
M23					,44	.80			16.68
M30					,41	.86			17.13
M15					,37	.96		-,34	17.65
M18							,64	.78	13.49
M12							,57	.84	15.58
M24							,46	.93	17.01
M16			,33				,44	.73	13.36
M9			,35				,43	.80	14.82
M4							,40	.91	16.62
M13							,37	.85	15.75

Tablo1’de açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizine göre faktör yükleri verilmiştir. Beraberinde DFA ile tahmin edilen faktör yüklerinin anlamlılığını veren t değerleri tablonun son sütununda sunulmuştur. t değerleri incelendiğinde söz konusu faktörlerin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Tabloda görüldüğü gibi birinci boyut faktör yükü .38 ile .63 arasında değişen 10 maddeden oluşmaktadır. İkinci boyut faktör yükü .37 ile .63 arasında değişen 9 maddeden oluşmaktadır. Üçüncü boyut faktör yükü .37 ve .80 arasında değişen 8 maddeden oluşmaktadır. Üçüncü boyut faktör yükü ise .37 ve .64 arasında değişen 7 maddeden oluşmaktadır. Tüm faktörlerin toplam varyansın %33,84’ını açıkladığı görülmüştür. Birinci faktör toplam varyansın %17, 82’ sini açıklamakta olup, “işbirliği” değeri ile ilgili maddelerden oluşmaktadır. İkinci faktör toplam varyansın %5,88’ sini açıklamakta olup “özgüven” değeri ile ilgili maddelerden oluşmaktadır. Üçüncü faktör toplam varyansın %5,11’ sini açıklamakta olup “farklılıklara saygı” değerine ilişkin maddelerden oluşmaktadır. Son faktör ise toplam varyansın %5,00’ sini açıklamakta olup “adil olma” değeriyle ilişki maddelerden oluşmaktadır. Analiz sonucunda işleyen tüm maddelerin planlanan boyutta olduğu görülmüştür.

Aynı araştırma grubu üzerinde yapılan analizlerde ölçeğin alt ölçekleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Faktörler arasındaki korelasyon katsayıları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

Büyüköztürk (2009, s. 32), korelasyon katsayısının mutlak değer olarak, 0.70-1.00 arasında olmasının yüksek, 0.70-0.30 arasında olmasının orta ve 0.30-0.00 arasında olmasının düşük düzeyde ilişki olduğunu gösterdiğini belirtmiştir. Analiz sonucunda faktörlerin birbiriyle anlamlı ve olumlu ilişki içinde olduğu Tablo2’de görülmektedir.

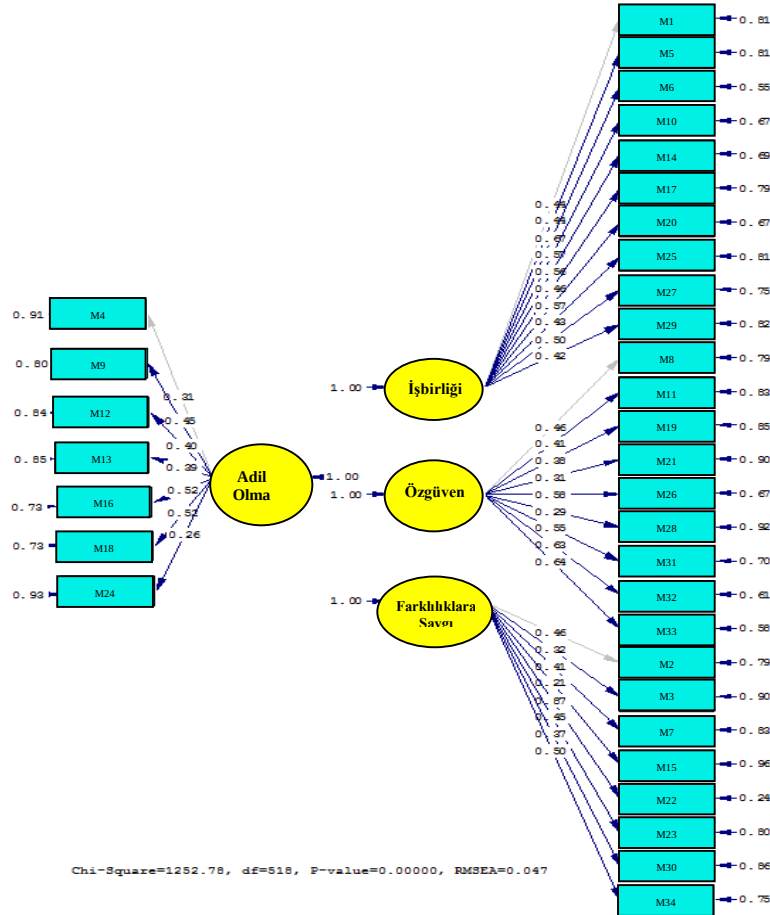
Tablo2 :Faktörler Arasındaki Korelasyon Katsayıları

Faktörler	İşbirliği	Özgüven	Farklılıklara Saygı	Adil Olma
İşbirliği	1	.518	.543	.599
Özgüven	.518	1	.416	.432
Farklılıklara Saygı	.543	.416	1	.540
Adil Olma	.599	.432	.540	1

*p<0.01

Doğrulayıcı Faktör Analizi sonucunda da AFA’da ortaya konulan yapının doğrulandığı görülmüştür. Bu sonuç aynı zamanda alınıyazın alınarak oluşturulan boyutların istatistiksel olarak doğrulandığını da göstermektedir. DFA ile elde edilen model Şekil1’de sunulmuştur.

Şekil1.Doğrulayıcı Faktör Analizi

Bu model test edildiğinde hesaplanan ki-kare, ki-kare serbestlik derecesi ve uyum iyiliği indeksleri aşağıdaki tablo 3’de sunulmuştur.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/ 5 Spring 2014

Tablo 3:DFA ile Kurulan Dört Boyutlu Yapıya Ait DFA Sonuçları

Model	χ^2	χ^2 /sd	NNFI	NFI	CFI	RMSEA
Dört Faktörlü Yapı	1252.76	2.41	.92	.87	.92	.047

NNFI= Non-normed Fit Index , NFI=Normed Fit Index,

CFI= Comparative Fit Index, RMSEA= Root Mean Square Error of Approximation

Tablo 3’de görüldüğü gibi DFA sonuçlarına göre, tüm uyum indexleri kabul edilebilir değer aldığından, ölçek maddelerinin ilgili yapıyla olan modellerinin uygun olduğu yargısına ulaşılmıştır. Yapılan analizlerin ardından bu dört boyutlu yapının temel demokratik değerlere ilişkin yapının bileşenleri olup olmadığını test etmek için ikinci düzey DFA yapılmıştır. Bu modelin uyum indexleri Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: Temel Demokratik Değerlere İlişkin İkinci Düzey DFA Sonuçları

Model	$\div 2$	$\div 2$ /sd	NNFI	NFI	CFI	RMSEA
Dört Faktörlü Yapı	122.35	4.36	.96	.91	.92	.08

Tablo 4’te görüldüğü gibi “işbirliği”, “özgüven”, “farklılıklara saygı” ve “adil olma” boyutları temel demokratik değerlerin bileşenleridir. Bu boyutların birlikte bir üst yapı oluşturduğu analizlerle doğrulanmıştır. Araştırmada yapısal eşitlik modelinin testine geçilmeden önce bu yapısal modelde yer alacak değişkenlerin birlikte modellendiği bir ölçüm modeli oluşturulmuş ve analiz edilmiştir. Ölçüm modeli ile model veri uyumu incelenirken ki-kare (χ^2), χ^2 /sd, RMSEA, RMR, GFI, AGFI, CFI gibi uyum ve hata istatistikleri göz önüne alınmaktadır. Hesaplanan istatistiklerden χ^2 /sd değerinin 5’ten küçük olması, GFI ve AGFI değerlerinin 0,90’dan büyük olması, RMR ve RMSEA değerlerinin 0,05’den küçük çıkması model veri uyumunun mükemmel olduğunu göstermektedir (Hooper, Coughlan, & Mullen, 2008). Bununa birlikte GFI değerinin 0,85’ten, AGFI değerinin 0,80’dan, RMR ve RMSEA değerlerinin 0,10’dan düşük çıkması model veri uyumu için kabul edilebilir alt sınır olarak gösterilmektedir (Kline, 2005).

Analiz sonucunda ölçüm modeli için hesaplanan Ki-kare değeri $\chi^2 = 122,35$, sd = 28, p = .00 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ki-kare değerinin serbestlik derecesine oranı incelendiğinde (χ^2 /sd = 4,36) 5 değerinin altında olması iyi uyuma işaret etmektedir. Ölçüm modeline ait uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde RMSEA = .08, RMR = .35, SRMR = .03, GFI = .96, AGFI = .91 ve CFI = .99 değerlerini almıştır. Bu değerler ölçüm modelinin iyi bir model olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda her bir gözlenen değişkenin her bir örtük değişkeni üzerindeki standardize edilmiş ve edilmemiş faktör yükleri, standart hataları ve t istatistikleri sonuçları incelendiğinde örtük değişkenler üzerindeki gözlenen değişkenlerin faktör yüklerinin hepsinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir.

Güvenirliliğe İlişkin Bulgular

Ölçeğin 34 maddesi için güvenirliliği için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. “İşbirliği” alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı .77, “özgüven” alt boyutu için .69, “farklılıklara saygı” boyutu için .63 ve “adil olma” alt boyutu için .56 hesaplanmıştır. Toplam ölçek güvenirlik katsayısı .82 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin “adil olma” alt boyutuna ait güvenirlik katsayısının kabul edilebilir aralıkta olduğu, diğer alt boyutların tamamını güvenirlik katsayılarının yüksek olduğu ve tüm ölçeğin güvenirlik katsayısının çok yüksek olduğu görülmektedir (Kayış, 2009).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada temel demokratik değerlere yönelik “işbirliği”, “özgüven”, “farklılıklar saygı”, “adil olma” boyutlarından oluşan 34 maddelik bir ölçek geliştirilmiştir. Bu araştırmanın sonucunda ölçeğin yeterli psikometrik özelliklere sahip olduğu görülmüştür.

“Temel Demokratik Değerler Ölçeği” dört boyuttan oluşan bir ölçme aracıdır. “İşbirliği” alt boyutunda 10 madde yer almaktadır. “İşbirliği” alt boyutundan elde edilebilecek en yüksek puan 50 en düşük puan 10’dur. “Özgüven” alt boyutunda 9 madde vardır. “Özgüven” alt boyutundan alınabilecek en yüksek puan 45 en düşük puan 9’dur. “Farklılıklara saygı” alt boyutunda 8 madde vardır. “Farklılıklara saygı” alt boyutundan alınabilecek en yüksek puan 40, en düşük puan ise 8’dir. “Adil olma” boyutunda ise 7 madde vardır ve “adil olma” alt boyutundan alınabilecek en yüksek puan 35, en düşük puan ise 7’dir. Ölçekte yer alan 8 madde olumsuz ifadeler içerdiğinden ters yönde puanlanmaktadır.

Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin alpha katsayısının yeterli düzeyde olması (işbirliği=.77, özgüven=.69, farklılıklar saygı=.63 ve adil olma=.56), maddelerin birbiriyle tutarlı olduğunu göstermektedir. AFA ve DFA sonuçları da ölçeğin geçerliliğini teyit etmiştir. Sonuç olarak geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarına dayanılarak bu ölçeğin yapılacak çalışmalarda uygulanabilir olduğu söylenebilir.

Temel Demokratik Değerler, demokratik toplumların ve demokratik eğitimin temel ölçütleridir. Dünyadaki demokratik ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de demokratik toplumun gelişmesi için okullarda zaman zaman bu demokratik değerlerin ölçümü zaruri olabilir. Bunun için geliştirilen ölçek, tüm ortaokul öğrencilerine uygulanabilecek bir ölçektir.

KAYNAKÇA

- AKBAŞ, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim ikinci kademedeki gerçekleştirme derecesinin değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi).Gazi Üniversitesi: Ankara.
- AYDIN, M. Z. (2012). *Okulda değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- CİHAN, Nazlı (2014). “Okullarda Değerler Eğitimi Ve Türkiye’deki Uygulamaya Bir Bakış/ Values Education at Schools and its Practice in Turkey”,*TURKISH STUDIES - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, ISSN: 1308-2140, Volume 9/2, Winter 2014, <http://www.turkishstudies.net>, Doi Number :<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6402>, p. 329-336.
- ÇAĞLAYAN, A.(2006). *Ahlak pusulası ahlak ve değerler eğitimi*. İstanbul: Değerler Eğitimi Yayınları.
- ERDEM, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: değerler, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 25-34.
- GENÇ, S. Z. ; ERYAMAN, M.Y. (2007). Değişen değerler ve yeni eğitim paradigması. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9 (1), Erişim: <http://www.aku.edu.tr/AKU/DosyaYonetimi/SOSYALBILENS/makale/c9s1m6.pdf> adresinden 01.10.12 tarihinde ulaşılmıştır.
- GEORGE, D. ve MALLERY, P. (2001). *SPSS for Windows step by step: A Simple Guide and Reference*. Needham Heights: AllynBacon.
- GÖKÇE, F. (2005). *Devlet ve eğitim* (3. Baskı). Ankara: Tek Ağaç Yayıncılık.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

- HOOPE, D., COUGHLAN, J., & MULLEN, M. (2008). Structural equation modeling: Guidelines for determining model fit. *The Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(1), 53-60.
- KARAKÜTÜK, K. (2001). *Demokratik laik eğitim (çağdaş toplum olmanın yolu)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- KAYIŞ, A. (2009). Güvenirlilik analizi. Şeref Kalaycı (Edi.) , *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- KINCAL, R. ve IŞIK, H. (2003). Demokratik eğitim ve demokratik değerler. *Eğitim Araştırmaları*, 3(11), 54-58.
- KINCAL, R. ve UYGUN, S. (2006). “Demokrasi eğitimi ve okul meclisler projesi” uygulamalarının değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 171, 31-42
- UYGUN, S. (2013). Değerler eğitimi program tasarımlarının değerlendirilmesi (Antalya örneği). *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2), 263-277.
- KIRSCHENBAUM, H. (1995). *100 ways to enhance values and morality in schools and youth settings*. Massachusetts: Allyn&Bacon.
- KLİNE, R. B. (2005). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling* (Second Edition ed.). NY: Guilford Publication, Inc.
- KUŞDİL, M. E. ve KAĞITÇIBAŞI, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikolojisi Dergisi*, 45, 59-76.
- ÖZKAN, Recep ve SOYLU, Ayşe (2014). “ Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Benimsedikleri Temel İnsani Değerler (Niğde İl Örneği)/ The Basic Human Values Adopted by Students of the Faculty of Education”, *TURKISH STUDIES- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, ISSN: 1308-2140, Volume 9/2, Winter 2014, <http://www.turkishstudies.net>, Doi Number :<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6418>, p. 1253-1265.
- STEPHENSON, J., LİNG, L. (2005). Introduction and theoritical perspectives. Stephenson, J., Ling, L., Burman, E. ve Cooper, M. (Edi.). (1-20). *Values in Education*. Routledge: London and Newyork.
- TAVŞANCIL, E. (2002). Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- TOOMEY, R. (2010). Values Education, instructional scaffolding and student wellbeing. T. Lovant, R. Thoomey ve N. Clements (Edi.). *International research handbook on values education and student wellbeing* (16-36). Newyork: Spranger Science Business Media B.V. Erişim: http://link.springer.com/chapter/10.1007/978-90-481-8675-4_2
- YEŞİL, R. (2002). *Okul ve ailede insan hakları ve demokrasi eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- YEŞİL, R. ve AYDIN, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 65-84
- YEŞİLYURT, Ethem ve KURT, İbrahim (2012). “Değerleri Kazandırmasındaki Etkililik Açısından Resmi Ve Örtük Program İle Okul Dışı Etmenlerin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi/ Evaluation Of Curriculum, Hidden Curriculum And Out-of-School Sources in Terms of Their Efficacy For Gaining Values Based On Student Views”, *TURKISH STUDIES- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, ISSN:1308-2140, (Prof. Dr. Mehmet Aydın Armağanı),

Volume7/4, Fall 2012, Doi Number :<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.3844>, p. 3253-3272.

YÜKSEL, İ.; BAĞCI, Ş.; VATANSEVER, E. (2013). İlköğretim son sınıf öğrencilerin demokratik değerlere sahip olma düzeylerinin belirlenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(12),309-334.

EK.1. Temel Demokratik Değerler Ölçeğinin Maddeleri

	İFADELER	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.	Başkalarıyla beraber çalışmaktan hoşlanırım.					
2.	Benim gibi düşünmeyene saygı duyarım.					
3.	Büyükler küçüklerden iyi düşünür.					
4.	Zarar görtilecek durumlarda sevmediğim kişileri öne çıkarırım.					
5.	Farklı özellikteki arkadaşlarımla çalışmaktan zevk alırım.					
6.	Geliştirmem gereken özelliklerimin farkındayım.					
7.	Kızların erkeklerin yaptıkları işleri yapamayacağını düşünürüm.					
8.	Kendime Güvenirim.					
9.	Haksızlık karşısında tepkimi göstermekten kaçınmam.					
10.	Arkadaşlarımla uyumlu çalışmayı önemserim.					
11.	Karşılaştığım problemlerle başa çıkabilirim.					
12.	Güçlü olanın hakkı olduğunu savunurum.					
13.	Herkesi layık olduğu şekilde davranırım.					
14.	Çalışma için arkadaşlarımla ortak karar alabilirim.					
15.	Fiziksel farklılığı zenginlik olarak görürüm.					
16.	Yapılan haksızlığın düzeltilmesi için uğraşırım.					
17.	Ekip ruhuyla hareket ederim.					
18.	Samimi olduğum kişinin hakkı olduğunu düşünürüm.					
19.	Saygı görmeyi hak ettiğime inanırım.					
20.	Çalışırken farklı düşünceleri önemserim.					
21.	Dış görünüşümden rahatsız olurum.					
22.	Karşımdaki kişinin düşüncesine katılmasam bile dinlerim.					
23.	Bireylere cinsiyet ayrımı yapmadan saygı duyarım					
24.	Fayda görülecek durumlarda kendimi ön plana çıkarırım.					
25.	Planlamaya uymaya gayret gösteririm.					
26.	Başarılı olabileceğime inanırım.					
27.	Dayanışmanın önemli olduğunu düşünürüm.					
28.	Toplum içinde kendimi rahat hissedirim.					
29.	Grup oyunlarından zevk alırım.					
30.	Arkadaşlarıma lakap takarım.					
31.	Fikirlerimi savunabilirim.					
32.	Sevilmeye değer olduğumu düşünürüm.					
33.	Olumlu özelliklerimin farkındayım.					
34.	Bireylerin tercihlerine saygı duyarım.					

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/ 5 Spring 2014

